

RAZGLEDI

JUGOSLOVANSKA SLOVSTVENA DELA V ITALIJANSKIH PREVODIH

Umberto Urbani

Od časa, ko so Homer in drugi narodni pesniki ovekovečili junake trojanske vojske, je minilo skoraj dvajset stoletij, preden so nastopili drugi narodni bard, da ovekovečijo carja Lazarja in Miloša Obilića, Ivana Kosančića in Toplico Milana, starega Juga Bogdana z njegovimi devetimi Jugovići in njihovo junaško mater, ki je našla moža in sinove mrtve na Kosovem polju, pa se je z devetimi dobrimi konji in devetimi hudimi levi in devetimi sokoli vrnila v beli dvorec in tam preminila od bridke bolečine, ko sta ji dva črna vrana, s krili krvavimi do ramen, drugi dan, ko je napočila zora, vrgla v krilo Damjanovo roko, iztrgano na ravnem Kosovem.

Od tragičnega Vidovega dne so minila štiri stoletja, preden so nastopili neki italijanski učenjak, sloveč slovenski jezikoslovec in genialen srbski samouk, da odkrijejo Evropi nesmrtnne pesmi, ki so jih potem občudovali Goethe, Walter Scott, Nikola Tommaseo, Adam Mickiewicz, Charles Nodier, Jakob Grimm, brata Schlegel in toliko drugih velikanov.

Italijanski učenjak Alberto Fortis, rojen v Padovi 2. novembra 1741, umrl v Bologni 21. oktobra 1803, je objavil leta 1774 svojo znamenito knjigo »Viaggio in Dalmazia«, v kateri je natisnil ob izvirnem besedilu tudi italijanski prevod Hasanaginice: tega dne je Evropa začela spoznavati lepoto srbsko-hrvatskih narodnih pesmi in jo občudovati. Leta 1775 je Nemeč Vertes objavil v svoji knjigi »Die Sitten der Morlaken« nekaj odlomkov iz Fortisove knjige, leto dni pozneje je objavil v nemškem prevodu celotno »Viaggio in Dalmazia«, njegov prevod Hasanaginice v prozi, ki ga je Goethe preliel in umetniške troheje, pa je izšel leta 1778 v Herderjevih »Volkslieder«. V »Narodni enciklopediji« Stanoja Stanojevića je Selešković zapisal nekaj važnih podatkov o slovenskem jezikoslovcu Jerneju Kopitarju, ki je prvi spodbudil Vuka Stefanovića Karadžića, da je zbral in izdal narodne pesmi, in prav tako o stikih slavnega Srba in učenega Slovenca z Goethejem in drugimi nemškimi romantiki.

Kako se je godilo izvirnemu besedilu in prevodu Hasanaginice, je pisal Fran Miklošič v sto tretji knjigi zapisnikov Dunajske akademije pod naslovom »Über Goethes Klaggesang von der edlen Frau des Assan Aga, Geschichte des Originaltextes und der Übersetzungen«.

Med prve italijanske prevajalce srbsko-hrvatske narodne pesmi moramo razen Fortisa šteti Giaxicha, Ferricha, Tommasea, Ferdinanda De Pellegrinija in Jakoba Chiudina.

V zagrebškem »Obzoru« z dne 18. februarja 1933 je M. Klarić objavil italijansko pismo, ki ga je 19. maja 1871 že slepi Tommaseo narekoval svoji hčeri in je bilo namenjeno g. Anteju Šare iz Zlarina. V pismu Tommaseo pravi, da v Florenci nima s kom govoriti ilirsko, t. j. hrvaško, pa zato vsako jutro v tem jeziku moli Boga, kakor je v navadi pri ljudstvu v naši deželi.

Leta 1841/1842 je torej Tommaseo objavil v Benetkah zbirko »Canti popolari toscani corsi illirici greci«. Leta 1915 so izšli v Milanu Tommaseovi »Canti popolari illirici«, ki jih je priredil za tisk D. Bulferetti, tiskala pa Libreria Editrice Milanese. Mimogrede naj pripomnim, da je Tommaseo pisal o narodnih pesmih, o Došiteju Obradoviću in podobnem v razpravi »Intorno a cose dalmatiche e triestine«, natisnjeni v Trstu leta 1847.

Leta 1846 so izšle v Turinu, leta 1847 in 1848 pa v Rimu »Srbske narodne pesmi« (Canti popolari serbi), ki jih je prevedel Ferdinando De Pellegrini.

Po časovnem zaporedju je treba tu navesti Bernardina Biondellija, ki je leta 1856 pri milanskem založniku Bernardiniju izdal svoje »Jezikoslovne študije« (Studi linguistici) s prevodom pesmi o »Svatbi Maksima Crnojevića« in poglavjem o slovanskih narodnih pesmih. Tudi Petar Kasandrić je prevedel isto pesem z naslovom »Le nozze di Massimo de'Neri«. Maksimov oče Ivan je bil zetski namestnik v času beneškega gospodovanja in Benetke so ga zaradi izrednih zaslug imenovala za patricija. Na diplomi iz leta 1473 je naslednji latinski napis: MAGNIFICUS ET POTENS DOMINUS JUANUS CERNOEVICH DOMINUS IN PARTIBUS XENTAE SUPERIORIS AC VOIVODA NOSTER.

Potem naj spregovorim o Chiudinu, ki je leta 1878 v Florenci izdal »Pesmi slovanskega ljudstva« (Canti del popolo slavo) s prispevki o slovanskih slovstvih in običajih. V zbirki so tudi slovenske, češke in poljske pesmi. Kakor poudarja izdajatelj v predgovoru, so prevode prof. Chiudina pohvalili ne samo zadrski in tržaški listi, temveč tudi nemški in francoski avtorji. Omenil bom samo, da je dr. Pacifico Valussi v listu »Osservatore Triestino« z dne 17. oktobra 1847 navdušeno pisal o črnogorskem vladiki Petru Petroviću Njegošu in njegovem izobraženem mladem prevajalcu, Dalmatincu Giacomu Chiudinu. »Dalmacija,« je pisal dr. Valussi, »kjer se slovanska in italijanska rasa in njuni jeziki prepletajo in segajo drug v drugega, mora biti področje, na katerem bi se seznanjali tudi dve slovstvi.«

Chiudina je pohvalil tudi Tommaseo v svojem »Estetskem besednjaku« (Dizionario estetico), ki so ga Le Monnierovi nasledniki izdali leta 1867 (str. 984/985).

V dolgem predgovoru k svojim »Pesmim slovanskega ljudstva« Chiudina osvetljuje razna obdobja srbske zgodovine v zvezi z narodnimi pesmimi, govori o epskih in lirskih pesmih ter objavlja 11 prevedenih pesmi pesnika Sundečića in 22 pesmi Petra Preradovića, med njimi znano pesem o carju Dušanu ter odlomek iz drame Kraljevič Marko. V isti knjigi Chiudina tudi omenja velikane, ki so se ukvarjali z narodnimi pesmimi, od Fortisa do Mickiewicza, iz čigar predavanj o slovanskih slovstvih je dubrovniški pesnik Medo Pucić (Orsatto Pozza) prevedel v italijanščino tisti del, ki govori o ilirskih narodnih pesmih. Chiudina je prevedel tudi češko narodno pesem »Sirota« in slovensko koračnico »Naprej, zastava Slave!«.

Razen prozega sestavka o vilah, narodnem kolu, guslah, tamburici, diplah, Njegošu in njegovem velikem delu je Chiudina objavil tudi odlomek, ki jih je sam prevedel iz »Gorskega venca« in nekaj pesmi o kraljeviču Marku.

Leta 1896 je zadrška tiskarna Artale izdala drugo, popravljeno in razširjeno izdajo »Srbskih pesmi« (Canti serbi), ki jih je bil prevedel Giovanni Nikolić s Tommaseovimi opombami. Na izvodu, ki ga hranim kot eno svojih

najdražjih knjig, je Nikolić napisal posvetilo: »Vrlemu pesniku in najljubšemu prijatelju Ugu Inchiostriju poklanja prijatelj prevajalec.«

Tržaški listi so večkrat pisali o uglednem uradniku mestnega magistrata dr. Inchiostriju in o njegovih publikacijah, toda razen pokojnega pravoslavnega paroha Ničefora Vukadinovića in mene je le malokdo vedel, kako je Ugo Inchiostri ljubil in poznal srbsko-hrvaško narodno pesem in slovstvo južnih Slovanov.

V predgovoru Nikolić omenja, kako se je »slovanski Homer«, Vuk Stefanović Karadžić, na Dunaju seznanil z Jernejem Kopitarjem, Jakobom Grimmom in Wilhelmom Schleglom; ta dva sta prišla na Dunaj z diplomati Svete alijanse ob dunajskem kongresu leta 1815. Nikolić navaja pohvalna pisma, ki sta jih pisala Vuku Goethe in Grimm, ter omenja, kako ga je pruski kralj Friderik III. vabil za profesorja na berlinsko vseučilišče, car Nikolaj pa na petrograjsko vseučilišče. Oba vladarja sta prav tako kakor avstrijski cesar Ferdinand in njegov naslednik Franc Jožef odlikovala Vuka Karadžića z visokimi odlikovanji. Tudi Nikolić omenja evropske učenjake, ki so pisali o srbskih narodnih pesmih, in zaključuje z Goethejevim mnenjem, »da je ‚Zidanje Skadra‘ ena najbolj ganljivih pesmi vseh narodov in vseh časov«.

Nikolić je prevedel osem pesmi iz Kosovskega cikla, dvaintrideset pesmi iz cikla, ki mu je on pravil »romanzesco« in v katerem se največ poje o kraljeviču Marku, ter devetnajst kratkih lirskih ali ženskih pesmi.

Naj nadalje spregovorim o Petru Kasandriću in njegovi zbirki »Srbsko-hrvaških narodnih pesmi« (Canti popolari serbi e croati), ki jo je izdal 1925 Carabba v Lancianu v zbirki »Italijanski in tuji pisatelji«. Kasandrić je že leta 1884 v Zadru izdal »Srbske narodne pesmi«, ki so doživele drugo izdajo leta 1915 v Benetkah (Istituto veneto di arti grafiche), tretjo pa v Milanu pri Trevesu leta 1914. Izvod četrte izdaje iz leta 1925 skrbno hranim tako zaradi samih pesmi kakor zaradi naslednjih besed, ki jih je napisal Petar Kasandrić: »Spoštovani gospod Umberto Urbanaz Urbani v Trstu. Prijatelj Petrović iz Splita mi piše, da bi želeli imeti moje prevode srbsko-hrvaških pesmi. Čeprav imam le ta edini izvod, Vam ga zelo rad pošiljam, ker vem, kako živo se zanimate za slovanska slovstva. S prisrčnim pozdravom P. Kasandrić. V Rimu, dne 2. aprila 1926.«

Kratki zapiski o Fortisovem delu »Viaggio in Dalmazia«, o Karadžiću in Kopitarju, podatki o najstarejših narodnih pesmih in njihovi vsebini, o ciklih, o razdelitvi v epske in lirske pesmi; o tem govori jedrnati predgovor knjige, v kateri je Kasandrić zbral prevedene pesmi iz 16. in 17. stoletja, verske legende, pesem o »Zidanju Skadra«, »Smrt matere Jugovićeve« in druge pesmi iz Kosovskega cikla ter iz cikla o kraljeviču Marku, o »Svatbi Maksima Crnojevića« in petintrideset lirskih pesmic. Skoraj vsem epskim pesmim je Kasandrić dodal opombe, medtem ko je vzel četrti stih v alkaični kitici, ki sta ga vpeljala Chiabrera in Carducci, ter uporabil ta nenavadni deseterec iz italijanske metrike, da se kar najbolj približa epskemu desetercu Južnih Slovanov.

Izobraženi italijanski častnik — bivši kapitan v italijanski vojski — dr. Carlo Predazzi se loči od starejših prevajalcev, ker je dal ob svojih prevodih natisniti tudi pesmi v izvorniku. Praktična Predazzijeva zbirka, namenjena predvsem tistim, ki se učijo srbsko-hrvaškega jezika, je izšla l. 1930 v Modeni, natisnila jo je Società Tipografica Modenese.

Posamezne narodne pesmi so prevajali tudi Hrvati, med njimi Bartul Mitrović, Srećko Domić in Mirko Vratović; prevode je objavila leta 1904 in 1905 florentinska »Nuova rassegna bibliografico-letteraria«, leta 1906 pa njena naslednica »Nuova rassegna di letterature moderne«. Založnik Picotti je izdal leta 1929 v Benetkah Giaxicheve prevode; moj prevod »Kosovske devojke« je izšel pred vojsko v zagrebškem »Pantheonu«, leta 1944 pa v drugem zvezku tretje izdaje »Lettere — Panorama della letteratura mondiale«, ki jo izdaja založba Bianchi-Giovini.

Vsem tistim, ki bi se radi kar najbolj vsestransko seznanili s srbsko-hrvaško narodno pesmijo ter se naužili najbolj tipičnih epskih in najbolj pristrčnih lirskih pesmi, bodisi v izvirniku, bodisi v odličnem italijanskem prevodu, lahko priporočim knjigo prof. Artura Cronia »Srbsko-hrvaška narodna pesem« (Poesia popolare serbo-croata), ki jo je leta 1949 izdala »Cedam« v Padovi.

Ko bi čas ne bil kratko odmerjen, bi se bilo treba spomniti velikega prijatelja srbskega naroda Francesca Dall'Ongara, ki je pisal »O narodni pesmi slovanskih narodov« v tržaški »Favilli« z dne 12. aprila 1840; morali bi omeniti, da je slovanski Italijan iz Molisa, Giovanni De Rubertis, leta 1861 izdal v Campobassu svoje prevode srbskih pesmi, ki so doživeli leta 1869 v Caserti drugo, povečano izdajo; treba bi bilo omeniti, da je Francesco Carrara prevedel okoli dvanajst narodnih pesmi, ki jih je imenoval »Canti morlachi«; že omenjeni De Pellegrini je izdal leta 1853 v Rimu ljudsko antologijo »Un po' per tutti« in njegovi prevodi srbsko-hrvaških narodnih pesmi so doživeli v nekaj letih tri izdaje. Medtem ko so Guerrazijevi »Studi« objavili prevode slovanskih pesmi v prozi, je sloveči Cesare Cantù obogatil »slovstvo narodov« (»la letteratura delle nazioni«) v svoji velikanski »Splošni zgodovini« (Storia universale) s prevodi srbsko-hrvaških, čeških, poljskih in ruskih narodnih pesmi. Leta 1883 je Pietro Turatti izdal v Milanu »Canti popolari slavi, greci e napoletani«, leta 1885 pa je beneški založnik Canini izdal pet zvezkov »Knjige ljubezni« (Il libro dell'amore), v kateri so bile tudi ljubezenske pesmi narodnih in znanih pesnikov vseh slovanskih narodov. Med letoma 1889 in 1909 je rimski založnik Carlo del Balzo izdal petnajst debelih knjig z naslovom »Poesie di mille autori intorno a Dante Alighieri«. Tu so zastopani Nikolić, Pucić in pesnica Vidović.

V antologiji »Fiori stranieri«, ki jo je izdal leta 1899 G. Loria v Feltri, so zastopani Tolstoj, Lermontov, Mickiewicz, Preradović, Njegoš, Gregorčič, Trinko in drugi.

Na strani 73 svoje cenjene antologije »Zimzelen in rožmarin«, h kateri se bomo še vrnili, dr. Salvini pravilno ugotavlja, da je slovenska narodna pesem v primeri s srbsko-hrvaško v Italiji zelo malo znana. Pomembno bi bilo, ko bi kdo raziskal, kje so vzroki za to, ko vemo, da je že stari zgodovinar Marcantonio Nicoletti (umrl leta 1596) vedel za slovenske narodne pesmi, kakor poroča P. Zampa v knjižici »Leggi e costumi friulani«, izdani leta 1827 v Vidmu. Slovenske narodne pesmi, ki jih je zbral dr. Štrekelj in ki jih je Matica Slovenska v Ljubljani začela izdajati leta 1895, je na kratko omenil prof. Bartolomeo Calvi v predgovoru svoje »Sage o Matiju Korvinu«, ogrskem kralju (gl. Annuario dell'Istituto tecnico di Mantova, leta 1931/1932). Omeniti je treba tudi R. Steccatija, ki je leta 1932 v rimskem obzorniku

»Rivista di letterature slave« objavil v izvirniku in v prevodu »Narodne slovenske pesmi v Furlaniji« (Canti popolari sloveni in Friuli). Nekaj je pisal o tem tudi F. Pirman, ki je leta 1894 objavil v Trstu »Riflessi di poesia e prosa slovena«.

*

V začetku decembra lanskega leta (1953) je umrl eden izmed najodličnejših italijanskih slavistov, profesor Enrico Damiani. Damianija so imeli zelo v čisljih vsi, ki so poznali njegove številne spise, in so ga ljubili zaradi njegove plemenitosti. Kakor bomo videli, mu Slovenci dolgujejo trajno hvaležnost. Med priročniki Mondadorijeve »Enciklopedije knjige« (Enciclopedia del libro) je Damiani leta 1941 objavil svoje »Napotilo k študiju slavistike v Italiji« (Avviamento agli studi slavistici in Italia), v katerem je za preučevanje srbsko-hrvaškega slovstva priporočil Gesemanova in Murkova dela v nemščini, francoska dela, ki so jih napisali Pavle Popović, Savković in Ibrovac, v srbsko-hrvaškem jeziku dela Prochaske, Skerlića, Bogdanovića, Vodnika, Medinija in drugih, medtem ko je v italijanščini priporočil »Politično, slovstveno in umetniško zgodovino Jugoslavije«, ki jo je Ivan Trinko-Zamejski izdal v Vidmu leta 1940 (I. D. E. A.), ter naslednje spise: G. Maver: »Ivo Vojnović« (Roma, Istituto per l'Europa Orientale, 1924); A. Cronia: »Lazar Lazarević« (ibidem, 1952); Umberto Urbani: »Scrittori jugoslavi« (I. zv., Trieste, Parnaso, 1927, II. zv., Zara, de Schönfeld, 1936). Za preučevanje slovenskega slovstva je Damiani opozoril na glasove, ki jih je obdelal v »Italijanski enciklopediji« Alojz Res, na že omenjeno Trinkovo »Zgodovino Jugoslavije«, na »Otona Župančiča« profesorja Cronie (Roma, Istituto per l'Europa Orientale, 1928), na Calviјеvo študijo »Bela krizantema ali Ivan Cankar in kritika« (Il crisantema bianco o I. Cankar e la critica, in »Annali del R. Istituto tecnico di Mantova«, 1950/51). Za zgodovino slovenskega slovstva Calvi navaja Glaserjevo in Kidričevo »Zgodovino slovenskega slovstva« in Slodnjakov »Pregled slovenskega slovstva«.

Leta 1942 je Italijanska Akademija v Rimu izdala knjigo »Italija in Hrvaška« (Italia e Croazia) na 648 straneh. Med drugimi študijami je Maver v njej objavil esej o »Odnosu hrvaškega slovstva do italijanskega slovstva«, Cronia »Italijanske podatke o Hrvaški in Hrvatih«, Damiani pa »Prispevek k bibliografiji italijanskih spisov ali spisov v italijanščini o hrvaški kulturi«. V prvem delu, kjer Damiani govori o jezikoslovju, navaja slovnice, besednjake in jezikovne razprave.

V drugem delu, ki govori o slovstvu, umetnosti in splošni kulturi, Damiani navaja ne samo večje spise, temveč tudi eseje in članke, ki so jih slovanski in italijanski slavisti objavili po raznih revijah. Izmed mojih prevodov pisec omenja samo »Most na Žepi«, ki so ga izdale »Lingue estere« v Milanu leta 1937, ko je tu zastopanih šest hrvaških pripovednikov in samo en Srb, Borisav Stanković.

Najobširnejši je tretji del z naslovom »Italijanski prevodi iz hrvaških slovstvenih del«. Nikoli bi ne končal, ko bi hotel navesti vse hrvaške pesnike, katerih pesmi so objavile v prevodu »Nuova rassegna bibliografico-letteraria«, »Nuova rassegna di letterature moderne«, »Rivista di cultura«, »Rivista di letterature slave«, »Nuova antologia«, »Ruota«, »Poesia«, ki jo je svojčas urejal Marinetti, »Nuovi quaderni« v času uredništva Pappacena in reška

revija »Termini«, ki je leta 1957 posvetila posebno številko hrvaškemu slovstvu. V teh revijah so izšle pesmi Gjura Arnolda, Preradovića, Radičevića, Jovanovića, Begovića, Cettinea, Silvija S. Kranjčevića, ki je dobil svojega najmarljivejšega prevajalca v Stjepku Ilijiću. Veliki hrvaški pesnik Vladimir Nazor je objavil po italijanskih revijah veliko svojih pesmi v lastnem prevodu, leta 1941 pa v zagrebški »Croazii« prevod svoje pesnitve »Medved Brundo«. Že leta 1927 je založnik Vecchioni v Aquili izdal roman »La leggenda di san Cristoforo«, ki ga je Nazor sam prevedel v italijanščino, Umberto Urbani pa mu je napisal predgovor. Dr. Salvini je leta 1952 pri Marzoccu v Florenci objavil »Angela z zvonika« (L'angelo del campanile) in tri druge novele največjega hrvaškega pesnika dvajsetega stoletja, ki je umrl 20. junija 1949, skoraj v istem času, ko je Slovenija izgubila svojega največjega modernega pesnika, Otona Župančiča.

Moramo se nekoliko vrniti v preteklost, da se spomnimo starih dubrovniških pesnikov Gundulića in Djordjića: prvega je prevedel N. Giachich, drugega M. A. Vidovich. Giachichev prevod Gundulićevega »Osmana« je izšel v Dubrovniku leta 1827 z naslovom »Versione libera dell'Osmanide, poema illirico di Giovanni F. Gondola. — Colla di lui vita del p. Francesco Maria Appendini«.

Kakor piše naš Cronia v »Zgodovini italijanske slavistike« (Storia per la slavistica italiana, pag. 47/48), štejemo lahko Appendinija tudi za slavista v sodobnem pomenu besede. Hrvati so pogosto pisali o njem. Leta 1906 je dr. J. Nagy diplomiral s tezo »Italijan Fr. M. Appendini kot južnoslovanski zgodovinar in jezikoslovec«.

O Gunduliću in Giachichu je pisal leta 1828 v florentinski »Antologiji« Urbano Lampredi pod naslovom »Lettera sulla versione libera in italiano dell'Osmanide del Gondola«. Medtem ko je dr. Stulli leta 1826 v Dubrovniku izdal italijanski prevod Djordjićevega speva »L'ombra di Ovidio ovvero lodi della lingua illirica«, je M. A. Vidovich prevedel Djordjićeve ljubezenske pesmi, ki so izšle v Benetkah leta 1825. Leta 1829 je izšel v italijanskem prevodu Djordjićev lirski ep z naslovom »Sospiri di Maddalena penitente nella grotta di Marsiglia«.

Naposled je vredna omembe »Nuova rassegna bibliografico-letteraria«, ki je izhajala v Florenci od 1905 do 1908, zadnji dve leti kot »Nuova rassegna di letterature moderne«. V že omenjeni Zgodovini za italijansko slavistiko (Appunti storico-bibliografici per la storia della slavistica in Italia, ed. de Schönfeld, Zara 1935) piše Cronia o tej reviji, da je bila bogat vir za slavistične študije. Že v drugem letu obstoja je »Nuova rassegna« odprla poseben razdelek za srbsko-hrvaško slovstvo; urejal ga je najprej Bartolomeo Mitrovich, pozneje pa neutrudna Umberta Griffini, ki je prevedla cel Kosovski cikel, iz moderne pa zgodovinsko črtico Josipa Kosora »Slovanska dobrotà« (Bontà slava). Eden najvztrajnejših sodelavcev te florentinske revije je bil že omenjeni Stjepko Ilijić, ta strastni slavofil v Italiji in strastni italofil v Jugoslaviji, kakor mu pravi Cronia.

Največjega hrvaškega lirika prejšnjega stoletja, Petra Preradovića, so razen Ilijića prevajali še številni drugi prevajalci. Med njimi so bili Ivan Kušar (Poeti jugoslavi del rinascimento, Casa ed. Tommaseo, Trieste, brez letnice), Orjo Bogić, Vinko Lozovina, Umberto Urbani, ki je v svoji lirični zbirki »Amaranti« (Zader 1915) prevedel »Miruj, miruj, srce moje!« (Chéta,

chétati, mio cuore!) Ivan Kušar je v svoji zbirki prevedel sedem Preradovičevih pesmi, tri Senoove, šest pesmi Tresića Pavičića, šest Prešernovih, devet Gregorčičevih in štirinajst Kettejevih. Preradovića bomo našli tudi v knjigi Massima Spiritinija »Pesniki v svetu«, ki jo je izdal leta 1959 Garzanti v Milanu. Dr. Salvini je leta 1941 med izdajami »Comete« v Rimu objavil knjigo »Bele vile« (Le candide vile) s prevodi del srbskih, hrvaških in slovenskih pesnikov. Ker nisem imel priložnosti, da bi bil videl to knjigo, ki jo omenja Damiani, naj rečem nekaj o knjigi »Sodobni hrvaški pesniki« (Poeti croati moderni), ki jo je izdal Garzanti leta 1942. Salvini je v njej ob obširni študiji o sodobni hrvaški liriki zbral 155 pesmi 60 pesnikov, od Antuna Gustava Matoša, Milana Begovića in Vladimira Nazorja do najmlajših, med katerimi nahajamo Dalmatinca Olinka Delorca in Antuna Nizetea, Rečana Josipa Velebita in Tržačana Draga Ivaniševića.

Izmed Hrvatov prejšnjega stoletja so Italijani spoznali ne samo Preradovića, temveč tudi najbolj klasičnega epskega pesnika Ivana Mažuranića in najbolj priljubljenega romanopisca Augusta Šenoa. Odveč bi bilo poudarjati, kaj pomeni Jugoslovanom pesnik »Smrti Smail age Čengijića«, ki ga imajo Slovenci v Gradnikovem prevodu. Mažuranićev ep je bil preveden v italijanščino dvakrat v prejšnjem in dvakrat v našem stoletju. Ivan Nikolić, ki smo ga že omenili med prevajalci srbsko-hrvaške narodne pesmi, je dal prvi prevod »Smrti Smail age«, natisnjen v zadrski Narodni tiskarni leta 1869. Drugi prevod »Smail age« je izdal E. Bolle leta 1877, natisnila pa tiskarna Mohovich na Reki. Po prvi svetovni vojski je Hrvatska knjižara v Splitu natisnila nov italijanski prevod »Smrti Smail age« ob hrvaškem izvirniku. Prevajalec, Mons. Vladimir Bakotić, je napisal predgovor in komentar. Najnovejši prevod Mažuranićevega epa je prevod dr. Franja Trogranića; izdal ga je leta 1949 založnik Briano v Genovi. Kakor pravi dr. Trogranić sam, je skušal brez pesniških pretenzij dati kar se da zvest dobeseden prevod, brez metrike in brez rim. Ker je njegov prevod namenjen učenju, je obračal pozornost bralcev bolj na slovniško in sintaktično plat izvirnika kot na estetske značilnosti. V predgovoru je prevajalec prikazal ob slovstvenem tudi politično delo bana Ivana Mažuranića, poudaril pesniške vrline epa in podal vsebino posameznih spevov.

Tudi jaz sem prevedel nekaj značilnih odlomkov in jih uvrstil v esej o »Smrti Smail age«, ki je izšel v 11. zvezku knjige »Lettere«; ta prikazuje razvoj slovstva pri vseh narodih. V vrsti člankov, ki jih je objavil »Corriere di Trieste«, sem pisal ne samo o ljudskem banu, temveč tudi o njegovem nečaku Franu Mažuraniću in o njegovi vnukinji Ivani Brlić-Mažuranić. V istem listu sem objavil v prevodu tudi dve izmed njenih slovečih »Pravljic iz davnine«, ki so bile prevedene v deset jezikov in so pridobile Brlićevi častni naslov »hrvaškega Andersena«. Novelo Frana Mažuranića »Najlepše žene na svetu« sem prevedel in objavil v zbirki »Most na Žepi«. Dr. Trogranić je pred nedavnim objavil v svojem prevodu prelepe črtice Frana Mažuranića »Od zore do mraka«, Casa Editrice Marzocco pa bo objavila »Pravljice iz davnine« Ivane Brlić-Mažuranić, ki sem jih prevedel pred nekaj leti.

Trinajst let po prvem prevodu »Smrti Smail age« je italijansko občinstvo spoznalo tudi največjega hrvaškega romanopisca vseh časov, Augusta Šenoa. Bilo je to leta 1882, ko je mladi Splitčan Doimo Bego objavil svoj prevod Senoovega »Nageljna s pesnikovega groba«, ki mora biti posebno pri srcu

Slovenec, saj je nagelj, ki ga je hrvaški romanopisec dobil od rahločutne Neže, vzvel na Prešernovem grobu. Ustanovitelj bolonjske Akademije »Adam Mickiewicz«, Domenico Santágata, je posvetil Begovemu prevodu navdušen predgovor, v katerem pravi, da je dovolj prebrati in željno ponovno prebrati pesniško Šenoovo povest, pa bo popravljeno neugodno mnenje, ki ga imajo v Italiji o Hrvatih iz časa, ko so bili tudi oni slepo orodje najbolj nizkotne politike »divide et impera«, s katero je Avstrija držala pod svojo knuto severno Italijo. Santágata romantično občuduje mlado Nežo, ki je pela mile kitice Prešernove »Luna sije« in s tem vnela v srcu mladega Šenoe in njegovega slovenskega sošolca domovinska čustva, prej zagrnjena s pepelom nemške vzgoje in nemške kulture.

Doimo Bego prikazuje Šenoovo delo, naklonjeno piše o Prešernovih pesmi in je lepo prevedel »Luna sije«, ki je z Nežinih ustnic pridobila dva mlada prijatelja za slovanstvo.

V italijanščino je bil preveden tudi Šenoov roman »Varuj se senjske roke«. Z naslovom »Dio ne scampi dai Segnani« ga je objavil v Trstu leta 1895 isti Kušar, ki je prevedel tudi nekaj Šenoovih pesmi v svojih »Jugoslovanskih pesnikih preporoda«.

Tudi Šenoov »Padec Benetk« je izšel v prevodu Dalmatinca Bulata leta 1905 v znani florentinski »Nuova rassegna bibliografica«.

Zdaj bi moral spregovoriti o Ivu Vojnoviću, Milanu Begoviću, Anteju Tresiću-Pavičiću, Boru Stankoviću, Jeli Spiridonović Savić, Ivanu Tavčarju, Francetu Bevku, Petru Petroviću Njogošu, ki sem jih italijanskemu občinstvu predstavil bodisi s članki v listih in revijah, bodisi v raznih predavanjih v Trstu in drugod, bodisi s kakim prevodom. »Allons enfants«, prvi del Vojnovičeve »Dubrovniške trilogije«, je izšel že leta 1904 v Zadru v avtorjevem prevodu. Leta 1925 je Istituto Romano Editoriale izdal Vojnovičevo »Gospo s sončnikom«, posvečeno Benetkam, večni Veneri, v prevodu Alessandra Voltolina in Umberta Urbanija. Jaz bi se dela ne bil nikoli lotil, ko bi bil vedel, da je dr. Voltolina prevedel »Gospo s sončnikom« še pred prvo svetovno vojsko. Toda Ivo Vojnović, ki je poznal moj prevod, je povsem pozabil, da je dr. Voltolinu svojčas dovolil prevesti beneško dramo, g. Voltolina pa se je oglasil šele, ko je iz dnevnikov izvedel, da je moj prevod že skoraj v tisku. Potem je privolil, naj se natisne moj prevod, jaz pa sem »pro bono pacis« privolil, naj bo tudi on imenovan kot prevajalec. V italijanščini je izšel tudi četrti spev Vojnovičeve »Smrti matere Jugovičev«, ki ga je prevedel zdravnik dr. Grga Bogić, natisnila pa beograjska tiskarna »Planeta«.

Izmed del Tresića Pavičića so izšle v avtorjevem prevodu štiri drame rimske tetralogije »Finis. Reipublicae«, in sicer »Ciceronovo izgnanstvo«, »Božanski Julij«, »Brut in Porcija« ter »Katon Utičan«. Prve tri drame je izdala v dveh zvezkih tržaška Libreria Internazionale Fratelli Treves l. 1930/31, »Katona Utičana« pa videmska I. D. E. A. Jaz sem drame pripravil za tisk in jim napisal predgovore. Pesem Jele Spiridonović Savić »Pergamenti brata Stratonika« je izšla leta 1927 v Trstu v mojem prevodu in z odličnim predgovorom prof. Francesca Babudrija. Knjigo je natisnila Tipografia Toppan e Bettinelli.

Leta 1928 je tržaška Libreria Treves Zanichelli izdala moj prevod »Nečiste krvi« Bora Stankovića. Ni pretirano, če rečemo, da je bil v Italiji malokateri

prevod iz tujih slovstev sprejet tako ugodno kakor »Sangue impuro«. To je predvsem zasluga velikega srbskega romanopisca samega.

Tržaška »Edinost«, ki je ocenila moj prevod 26. julija 1928, je že prej objavila ocene iz italijanskih listov. Tako je pisala 14. julija: »O ceni, ki jo je prinesel ‚Il resto del carlino‘, smo že poročali. Danes hočemo opozoriti naše čitatelje na kritiko, ki jo je spisal znani tržaški književnik Silvio Benco in jo objavil v ‚Il piccolo della sera‘ 11. julija t. l.«

Stankovićevo veliko delo s pohvalno Bencovo oceno je doživelo pri milanskem založniku Biettiju več izdaj.

Jugoslovanskim dramatikom se v Italiji nikoli ni nasmehnila taka sreča. Edino Milan Begović se je leta 1924 za kratko dobo pokazal v rimskem »Teatro degli indipendenti« s svojim »Pustolovcem pred durmi«; zaslugo za to ima Bragaglia, ki je Begovića uprizoril tudi v Argentini. Jaz sem prevedel Begovićevo »Svatbeni polet« in »Brez tretjega«, medtem ko mi ni znano, kdo je prevedel »Pustolovca pred durmi«.

Tudi »Visoške kronike«, ki sem jo izdal leta 1929 v Trstu z naslovom »Streghe e demoni«, so Silvio Benco in drugi kritiki pozdravili z zelo pohvalnimi ocenami, kakor so pozneje z velikim priznanjem sprejeli Bevkovo »Kresno noč« in zbirko »Most na Žepi«. Obe zadnji knjigi so izdale leta 1937 milanske »Lingue estere«.

Če sem dr. Voltolina samo iz ljubezni do Vojnovića mogel predstaviti kot drugega prevajalca »Gospe s sončnikom«, bi bil to kot moj sodelavec prf prevajanju »Visoške kronike« zaslužil moj pokojni prijatelj in someščan Ivan Vouk. Ker tedanje politične razmere niso dopuščale, da bi bilo ob mojem imenu natisnjeno še ime Ivana Vouka, se ob tej priložnosti oddolžujem spominu nepozabnega prijatelja.

Leta 1959 je milanski založnik Garzanti izdal moj celotni prevod »Gorskega venca« nesmrtnega črnogorskega vladike Petra Petroviča Njegoša. Naj omenim samo nekatere liste in revije, ki so ocenili prevod: beograjsko »Vreme« in »Srpski književni glasnik«, zagrebške »Novosti« in »Obzor«, ljubljanski »Ljubljanski zvon«, »Jutro« in »Slovenec«, splitski »Novo doba«, milanski »Libri del giorno«, »L'Illustrazione Italiana« in »Lingue estere«, »Il Popolo di Roma«, »Il Popolo di Brescia«, florentinski »Il nuovo giornale«, turinski »Radio corriere«, milanski »Ital-Jug« in »L'Europa sud-orientale«, »Il giornale di Sicilia« iz Palerma, tržaški reviji »La porta orientale« in »Sul mare«. Zelo obžalujem, ker Silviju Bencu ni bilo dovoljeno, da bi bil spregovoril v »Piccolu«. Njegovo zlato pero bi bilo gotovo primerno prikazalo velikega črnogorskega pesnika. Zelo me je razveselil prijatelj Luigi Salvini, ki je med drugim zapisal v milanski »Jugovzhodni Evropi« (mesec avgust-september 1940): »Pri tem velikem delu so Urbaniju pomagali ne samo izredno poznanje enega in drugega jezika, temveč tudi nasveti dragocenih prijateljev, ki so ‚Vencu‘ že posvetili važne študije: Milan Rešetar, Bogdan in Pavle Popović.«

Kot hvale vredno moramo poudariti, da so italijanski slavisti in prevajalci nadaljevali svoje delo tudi po drugi svetovni vojski in da so italijanski založniki seznanili italijansko občinstvo z dobrimi prevodi jugoslovanskih del. Florentinska založba Marzocco je uvrstila v svojo zbirko »Velika tuja dela za italijansko mladino« Nazorjeve novele »Angel z zvonika« v Salvi-

nijevem prevodu, kakor sem že omenil, leta 1953 pa »Sinjega galeba« Toneta Seliškarja, ki ga je prevedel Carlo Pauletti.

Za seznanjanje s slovansko kulturo so v Italiji zaslužni založniki Sansoni, Carlo Colombo in De Carlo. Med izdajami zadnjega sta posebno pomembna dva velikanska zvezka: »Novellieri slavi« in »Romanticismo«.

V antologiji splošne lirike »Orfeo«, ki jo je izdal florentinski založnik Sansoni, je zastopanih čez tisoč pesnikov vseh narodov in vseh časov. Prevajalo jih je čez sto prevajalcev, ki sta jih povabila k sodelovanju z neobjavljenimi prevodi že pokojni Vincenzo Errante in njegov nekdanji najboljši dijak dr. Emilio Mariano.

Pesnik Vincenzo Errante, ki je predaval nemško slovstvo na milanskem vseučilišču, se je proslavil s svojimi prevodi Goethejevega Fausta, Hölderlinove lirike in Rilkejeve lirike in proze. Kakor objavlja rimski »Indice« za širjenje knjige v dvojni številki za januar-februar 1954, je Sansoni pred kratkim izdal izbrane lirske pesmi francoskih parnasovcev in simbolistov. Prevedel jih je Errante, ki je tu na šest sto straneh zbral cvet francoske lirike od Marceline Desbordes-Valmore in Baudelaira do Maeterlincka in Valéryja.

»Lirika slovanskih narodov in prav tako lirika jugoslovanskih narodov in slovenska lirika so (v »Orfeju«) sorazmerno dobro zastopane,« je zapisal dr. Vladimir Bartol v »Primorskem dnevniku« z dne 11. septembra 1955. Dr. Mariano se je z mojim posredovanjem dr. Bartolu zahvalil za lepi članek, zatrjujoč mu, da bo, ko pride čas, upošteval njegove pripombe glede slovenske in hrvaške lirike, tako da bosta še bolje zastopani. Za to da bosta poskrbela Salvini in Urbani, ko doživi »Orfeo« novo izdajo. Prva izdaja je izšla leta 1949, druga 1950, tretja 1952, zdaj pa je izšla še četrta. Še važnejše je, kar mi je pisal dr. Mariano 18. marca t. l., da je namreč Sansoni sprejel predlog, naj ima peta izdaja »Orfea« dva zvezka, tako da bodo v njem lahko zastopane tudi druge manj znane književnosti in izbor italijanske lirike, ki doslej v tej izredni antologiji ni bila zastopana.

Kakor je »Orfeo« antologija svetovne lirike, tako so »Novellieri slavi«, ki jih je izdal rimski založnik De Carlo leta 1946, velik izbor ruske, ukrajinske, poljske, češke, slovaške, srbske, hrvaške, slovenske in bolgarske beletristike. Skoraj vse ruske, ukrajinske in češke pripovednike je prevedel prof. Ettore Lo Gatto, skoraj vse druge pa prof. Enrico Damiani. Vsa slovstva in vsi posamezni avtorji so predstavljeni sintetično. Omenil bom samo, kar je bilo prevedeno iz jugoslovanskega leposlovja. Maver je prevedel Levstikovega »Martina Krpana«, Damiani Jurčičevo »Telečjo pečenko«, nepodpisan prevajalec Tavčarjevega »Mojega sina«. Damiani je nadalje prevedel Erjavčevo »Ni vse zlato, kar se sveti«, Finžgarjevo »Naš vsakdanji kruh«, Cankarjevo »Tujo učenost« in Pregljevo »Runje«. Cankarjev je tudi »Križev pot«, ki ga je prevedel neki E. P.

Hrvate Ljubišo, Lovrića, Iva Andrića, Nametka in Kaleba je prevedel Maver, Josipa Kozarca in Leskovarja Damiani, Kosorja anonimni N. N. Med Srbi je Damiani prevedel »Šolsko ikono« Laze Lazarevića, Maver pa Čipikove »Brate« in Čorovićevo »Noč na svete Tri kralje«. Tako je ob devetih Hrvatih in sedmih Slovencih prevedenih samo troje Srbov in med njimi ni najizvirnejšega srbskega pripovednika Bora Stankovića. Prav rad bi bil ponudil kako njegovo neobjavljeno povest, toda nesrečna vojska je to preprečila.

Dve leti prej, to je leta 1944, je isti rimski založnik De Carlo objavil velikansko knjigo »Romanticismo« z dvanajstimi velikimi deli svetovnega slovstva. Ob Puškinu, Sienkiewiczzu, Boleslavu Prusu in Juliusu Zeyerju, ki sta jih prevedla nekateri Damiani, nekateri Lo Gatto, sta Janko Jež in Enrico Damiani prevedla Jurčičevega »Sosedovega sina«. Ko prevajalca predstavljata klasično povest prvega slovenskega romanopisca, omenjata Stritarja, Tavčarja, Kersnika, Detelo, Meška, Cankarja in Finžgarja, ki so obogatili slovensko slovstvo z vse bolj dovršeno prozo, a niso dosegli Jurčiča v izbiranju ljudskih motivov, v karakterizaciji vaških tipov in v izvirnosti in naravnosti izklesanega vaškega govora, v zvestem slikanju običajev in načina življenja na slovenski vasi v drugi polovici prejšnjega stoletja.

Leta 1947 je milanski »Istituto di propaganda libraria« objavil Jurčičevo zgodovinsko povest »Jurij Kozjak« v prevodu Ferdinanda Kolednika. Prevajalec je prikazal Jurčičevo življenje in delo. M. D. Capozzi pa pravi v kratkem predgovoru, da je bil italijanski prevod dokončan že leta 1945, a zaradi vojske ni mogel iziti. Francoski prevod s predgovorom francoskega akademika Georges-a Goyauja je izšel že leta 1937.

Vendar se zdi, da je bil prvi v Italiji znani slovenski pripovednik Josip Stritar. Njegov »Gospod Mirodolski« v prevodu Ivana Trinka-Zamejskega je izšel leta 1886 v videmski reviji »Il Cittadino Italiano« z naslovom »Il signor di Valpacifico« (gl. A. Cronia, o. c., str. 124).

Ivan Cankar je vsekakor tisti slovenski pripovednik, ki so ga največ prevajali v italijanščino in je v Italiji najbolj znan. O prvih Cankarjevih zmagoslavjih so važni podatki v spisu »Italijanski prevodi iz jugoslovanskih slovstev«, ki ga je napisal za zbornik »Luč« leta 1931 Slavko Slavec (za tem psevdonomom se je, kakor je splošno znano, skrival cenjeni prof. Andrej Budal). Leta 1925 sta izšla skoraj hkrati dva italijanska prevoda »Hlapca Jerneja«. Prvi je prevod Regenta in Susseka, ki ga je izdala tržaška Casa editrice Parnaso s petimi izvirnimi litografijami Milka Bambiča. Drugi prevod nam je dal prof. Giovanni Lorenzoni, izdal pa goriški založnik Paternolli. V predgovoru je prevajalec prikazal tudi Prešerna, Levstika, Jenka, Jurčiča, Stritarja, Gregorčiča in Aškerc-a. Iz tretjega prevoda »Hlapca Jerneja«, ki sta ga pripravljala za milanskega založnika Trevesa R. Vidmar in Bruno Astori, so objavile samo 15. poglavje milanske »Pagine rosse«.

Leta 1928 je Libreria editrice »Aquileia« (Udine-Tolmezzo) objavila »Lepo Vido« v Lorenzonijevem prevodu.

Za Ivana Cankarja je bilo v Italiji posebno srečno leto 1929. Tega leta je turinska Società editrice internazionale izdala Cankarjevo dramo »Kralj na Betajnovi«, ki jo je prevedel prof. Bartolomeo Calvi in jo pospremil z obširno kritično študijo.

Istega leta je rimski »Istituto Orientale« izdal »Povest o Šimnu Sirotniku« v prevodu prof. Wolfanga Giustija, ki je v predgovoru poudaril važnost Cankarjevega ustvarjanja, navajajoč pogosto njegova dela. Isti Giusti je leta 1931 v Lancianu izdal prevod »Hiše Marije Pomočnice«. Leta 1929 je prof. Calvi izdal v Mantovi »Moje življenje«, leta 1934 pa je v letopisu mantovanskega Tehniškega zavoda objavil sedem črtic iz knjige »Podobe iz sanj«, ki se je tiskala tisto leto. Založnik Vallecchi je leta 1931 natisnil »Martina Kačurja«, ki ga je prevedel pokojni L. Manzini, za tisk pa priredil L. Salvini. Leta 1947 je začel založnik Del Romano v Perugi izdajati »Modro kolajno«; prva knjiga

te zbirke je bila »Mati« (La mamma), v katero sta prevajalca Damiani in Jež zbrala najbolj pretresljive strani o materinski ljubezni iz vseh Cankarjevih del. Tej knjigi sem posvetil članek »Un monito d'amore«, ki ga je objavil »Corriere di Trieste« 23. decembra 1951. Damiani, Giusti, Salvini in Urbani so objavili še veliko Cankarjeve proze v prevodih po listih in časopisih. »Corriere di Trieste« je objavil v mojem prevodu »Un attimo di giovinezza«, »La preghiera della sera«, »Una tazza di caffè«; zadnjo je oddajal tudi Radio Trieste, če se ne motim, leta 1946.

Izmed neobjavljenih prevodov iz Cankarjevega dela je dovolj, če omenim »Hlapce«, ki sta jih prevedla Enrico Damiani in Janko Jež in jim dodala obširno študijo o tedanjih političnih razmerah v Sloveniji.

Manj sreče so imeli slovenski pesniki, ki so med italijanskimi slavisti našli več častilcev kakor prevajalcev, če začnemo kar s Prešernom. V posebni številki »Razgledov« februarja 1949, ob stoletnici smrti največjega slovenskega pesnika, je prof. Budal pisal »O italijanskih prevodih iz Prešerna« in poudaril, da so Prešerna sorazmerno malo prevajali v italijanščino, morda iz istih razlogov, iz katerih so Carducci malo prevajali v slovenščino — ne eden ne drugi pesnik ni našel kongenialnega duha, ki bi si ga bil upal prevesti.

S tovarišem Budalom se lahko strinjam glede Prešerna, ne pa glede Carducci, če pomislim na vse prevajalce, ki jih je pesnik Tretje Italije našel pri Hrvatih: Olinko Delorko, Vladimir Nazor, Ante Petračić so objavili svoje prevode v »Italijanski liriki«, šest stoti izdaji, s katero je dr. Nikola Andrić leta 1939 proslavil jubilej svoje sloveče »Zabavne biblioteke«.

Omenjeni prof. Ante Petračić, o katerem sem pisal v 1. zvezku »Jugoslovanskih pisateljev«, je prevedel vse Carduccijeve »Odi barbare«.

Vendar je Prešeren, kakor poudarja prof. Budal, že v prejšnjem stoletju zbudil pri Italijanah živo zanimanje. To dokazuje tudi F. Pirman v spisu »Riflessi di poesia e prosa slovena«, natisnjenem v Trstu leta 1894. Prav tako potrjuje to Simon Rutar v študiji »Prešeren med Italijani«, ki je izšla leta 1900 v 12. številki »Ljubljanskega zvana«. Med najstarejšimi Prešernovimi prevajalci je pomemben pesnik Slovenske Benečije, Ivan Trinko-Zamejski. Tudi bojevita Marinettijeva »Poesia« je v letih 1905, 1906 in 1908 objavljala prevedene pesmi Srba Branka Radičevića, Hrvata Silvija Strahimira Kranjčevića in slovenskih pesnikov Prešerna, Murna in Otona Župančiča (gl. A. Cronia, o. c., str. 123). Italijansko-furlanski pesnik prof. Giovanni Lorenzoni, ki smo ga že videli med najbolj marljivimi Cankarjevimi prevajalci, je še v zgodnji mladosti skušal v stihih prevesti nekatere Prešernove pesmi. Pozneje je rajši v pesniški prozi prepel razne lirske pesmi in odlomke iz »Krstja pri Savici«, ko je prevedel študijo Josipa Puntarja »Dante in Prešeren« za zavidanja vredni »Dantejev zbornik«, ki ga je pripravil za tisk dr. Alojz Res in s katerim so Slovenci primerno počastili pesnika »Božanske komedije« ob šeststoletnici smrti (Dante, Gorizia 1921, Giovanni Paternolli Editore). Nadalje prof. Budal omenja Ivana Kušarja in Umberta Urbanija. V 2. zvezku svojih »Poeti jugoslavi del rinascimento« (Tipografia Spazzal, Trieste 1925) je Kušar objavil 29 pesmi, prevedenih iz Prešerna, Gregorčiča in Ketteja.

Iz Prešerna je Kušar prevedel: »Pod oknom« (Sotto il verone), »Kam?« (Dove?), »Ukazi« (Tu m'hai detto), »Pevcu« (Al poeta), »Hčere svet« (I consigli della figlia) in »Zdravilo ljubezni« (La medicina dell'amore). Ko profesor

Budal omenja, kako so Ivan Vouk, Arturo Cronia in drugi ostro očitali Kušarju ne samo kvaliteto prevoda, temveč tudi tisto, kar je napisal o Prešernu, ugotavlja, da je zvesteje, toda malo prevajal Urbani, ki je med obema vojskama pisal in predaval o Prešernu. Prevodi iz Prešerna so v 2. zvezku »Scrittori jugoslavi« in v »Piccolo mondo sloveno«. Nadalje so Prešerna prevajali Damiani v »Tujih pisateljih« (La Cute, Milano 1948), Salvini v »Libera arte« (IV, 1949), Salvini in Urbani v »Orfeo« (Sansoni, Firenze 1950).

Med italijanskimi častilci slovenskega Petrarka gre prvo mesto vsekakor dr. Salviniju, ki je v svojem »Zimзелenu in rožmarinu« (Ed. Carlo Colombo, Roma 1951) Prešernu posvetil lepo študijo na desetih straneh, prevedel dvanajst pesmi in šest sonetov iz »Venca«, pa še tri lirske pesmi in odlomek iz »Krstu pri Savici«, ker je pisal tudi o Matiju Čopu, kateremu je Prešeren posvetil svoj ep.

Budalov spis o italijanskih prevodih iz jugoslovanskih slovstev po prvi vojski je izšel, kakor rečeno, v »Luči« leta 1951, o Prešernovih prevajalcih pa 1949 v »Razgledih«. Če hočemo zaslediti druge italijanske prevode slovenskih pesnikov, nam je najboljši vodnik sam Salvini, ki je v »Zimзелenu in rožmarinu« prevedel čez 120 pesmi 32 pesnikov. Iz Salvinijevih bibliografskih zapiskov je očitno, katere slovenske pesmi so bile prevedene v italijanščino in v druge jezike. Salvinijeva antologija zajema tudi najmlajšo partizansko poezijo do Seliškarja, Klopčiča, Mateja Bora in Karla Destovnika Kajuha. O Salvinijevi antologiji sem pisal prvič v »Corriere di Trieste« 10. marca 1951, drugič pa 10. avgusta 1952, da navedem pohvalna priznanja italijanskega tiska, ki jih je zbral profesor ljubljanskega vseučilišča dr. Stanko Škerlj, objavil pa Božidar Borko v mariborski reviji »Nova obzorja« (št. 6, leta 1952). V isti reviji je »Zimзелenu in rožmarinu« ocenil že leta 1951 (št. 3) Božidar Borko, v ljubljanskem »Novem svetu« pa prof. Škerlj (št. 2, 3, 1952).

»Salvinijeva antologija,« je zapisal Enrico Damiani v »Novi antologiji« (avgusta 1951), »je doslej največji italijanski doprinos za spoznavanje in širjenje slovenskega slovstva, ki mu nenavadno bogastvo in raznoličnost v vsebini in obliki ter večje ali manjše priznanje, ki ga je doseglo tudi v vseh drugih slovstvenih zvrsteh, zagotavljajo prvorazredno mesto v okviru evropskega slovstvenega ustvarjanja sploh, posebno pa v slovanskem...«

Ne manj pohvalno mnenje je izrekel naš tovariš, prof. Wolf Giusti v »Giornale d'Italia« (26. aprila 1951), poudarjajoč individualne in izvirne karakteristike pesnikov Prešerna, Gregorčiča, Cankarja, Ketteja, Murna in Župančiča. Potem ko je Božidar Borko navedel tudi moje mnenje iz ocene, objavljene v »Corriere di Trieste«, navaja, kaj so pisali o Salvinijevi antologiji B. Bartoli v reviji »Rivista Latina« (avgust-september 1951), Carlo Picchio v reviji »Fiera letteraria« (25. februarja 1951), Giovanni Picchioni v »Anteprima« (februarja-marca 1951), M. Marucci v »Boletino di legislazione scolastica comparata« (zv. 2, 1951), ki je službeno glasilo prosvetnega ministrstva italijanske republike, in Guglielmo Cascino v reviji »Tecnica dell'insegnare«. Cascino pravi, da so dijakinje v neki rimski šoli po prebiranju Gradnikovih pesmi razpravljale o idealizmu in materializmu.

Potem ko je Borko navedel še druge ocene, lepo zaključuje: »Ko preberemo italijanske odzive na Salvinijevo antologijo slovenske lirike, moramo misliti na Mazzinijevo antišovinistično stališče, ustrežajoče duhu italijanskega risorgimenta. Nesporno so s Salvinijevo antologijo dobile Mazzinijeve »Let-

tere slave* svoj sodobni literarni pendant, pri čemer je značilno, da je stopilo v ospredje najsubtilnejše duhovno življenje (poezija) slovenskega naroda, ki živi na najbolj vročih stičnih točkah slovanskega in latinskega sveta.«

Za Prešernom srečujemo v Salvinijevi antologiji Levstika, Stritarja in Jenka; priti pa moramo do Gregorčiča in Aškerca, da bomo našli ob Salviniju tudi druge italijanske prevajalce.

Salvini posveča tri strani življenju in poeziji Simona Gregorčiča; prevedel je pet njegovih pesmi in odlomek iz Soče, pripominja pa tudi, da je Urbani v »Malem slovenskem svetu« podal (str. 23) živo karakteristiko Gregorčiča in zelo dobro prevedel »Človeka nikar« in »Jeftejevo prisego«. Gregorčiča je prevajal v italijanščino tudi Kušar, pisala pa sta o njem Palmieri v »La Cultura« (1923) in Calvi v »Letopisu tehniškega instituta v Mantovi« (1929).

V bibliografiji Antona Aškerca, iz čigar dela je prevedel devet pesmi, med njimi iz »Stare pravde«, Salvini poudarja, da je Urbani pisal o Aškercu v »Rivista delle letterature slave« (V, 1930), v knjigi »Scrittori jugoslavi« in v »Malem slovenskem svetu«, kjer sta prevedeni pesmi »Krišna« in »Mejnik«. Zadnji prevod je izšel s »Kraljevičem Markom« tudi v »Orfeu«. Nadalje je Salvini prevedel po pet Kettejevih in Murnovih pesmi. Pri tem omenja, da je Murna prevajal L. Crociato, vendar ne pove, kaj je prevedel, kje in kdaj.

Cankarja, za katerega so se, kakor smo videli, prevajalci njegove proze tako potegovali, je Salvini v svoji antologiji predstavil z dvema pesmima.

Srečnejša od Prešerna sta bila največji slovenski pesnik dvajsetega stoletja, Oton Župančič, in njegov naslednik na slovenskem Parnasu, Alojz Gradnik. »Dumo« in druge Župančičeve pesmi sta prevedla Italo Maffei in Fany Sinkovec Majer; natisnjene so bile 1924 v Modeni. V »Zimзелenu in rožmarinu« je Salvini prevedel dvajset Župančičevih lirskih pesmi in dodal nov prevod »Dume«. Pod naslovom »Župančičeva Duma v tujih prevodih« (Nova obzorja, št. 12, 1952) je Božidar Borko na hitro pregledal češki prevod »Dume« Josefa Hore, francoski prevod Vena Piona in oba italijanska prevoda. Nekaj vrlin je priznal tudi prvemu italijanskemu prevodu, vendar daje nedvomno prednost Salvinijevemu prevodu, v katerem je po Borkovem mnenju »več Župančiča in več slovenske atmosfere«. O italijanskem prevodu »Dume« je pisal tudi F. Dobrovoljc v »Novem svetu« (7/8 in 12, 1949) v članku »Oton Župančič v tujih prevodih« in v »Dostavku« k temu članku. Iz Župančiča sta prevajala tudi Kušar in Urbani.

V antologiji splošne svetovne lirike »Orfeo« je ob Župančiču dobro zastopan tudi Gradnik, ki je dobil prevajalce Damianija, Salvinija, Urbanija, Remca in Marijo Samer.

Vsi drugi pesniki, ki sledijo v »Zimзелenu in rožmarinu«, so zastopani s po eno ali dvema pesmima; razen Salvinija je prevajal Urbani Silvina Sardenka, Cvetka Golarja, Mirana Jarca in Vido Tauferjevo.

Zaključil bom z besedami, s katerimi je začel svoj članek »Nekaj italijanskih glasov o Južnih Slovanih« v zborniku »Luč« leta 1927 Slavko Slavec, t. j. Andrej Budal:

»Soseščina, bodisi med posamezniki ali med plemeni, je lahko blagoslov ali prekletstvo. Navadno je oboje, kakor so premnoge stvari na zemlji takšne, da kažejo zdaj svetlobo, zdaj senco. Dober sosed je dragocen zaklad. Malo pa je na svetu takih sosedov, da bi med njimi ne vzknilo nikdar nobeno ne-

soglasje. Tu nas zanima predvsem sosedstvo med Italijani in južnimi Slovani. Vsaj poldrugo tisočletje je stara ta soseščina...«

Želeti je, da bi politiki in narodni voditelji sledili vzgled učenjakov in pesnikov, posebno italijanskih slavistov, ki si vsemu nakljub nikoli niso nehali prizadevati, da bi soseščina med jadranskimi narodi postala blagoslov.

Samo tedaj bo napočil blaženi dan, o katerem je pel nesmrtni France Prešeren, dan

*ki, koder sonce hodi
prepír iz sveta bo pregnan,
ki rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!*

(Iz rokopisa prevedel J. G.)

V Trstu, 3. aprila 1954.

FRANCOSKI SLAVIST O TURGENJEVU

V začetku letošnjega leta je v Parizu izšla v založbi Slovanskega inštituta Pariške univerze doktorska disertacija prof. Henri Granjarda »Ivan Tourgueniev et les courants politiques et sociaux de son temps«.

Avtor je napisal svoje delo na temelju vestnega proučevanja v Parizu in Pragi dostopnih virov, bogate literature o Turgenjevu in njegovi dobi (bibliografija navaja več ko dvesto naslovov — razen del Turgenjeva in njegove korespondence). Vendar pomen tega dela ni le v njegovi znanstveni dokumentiranosti in obilici gradiva, temveč zlasti v koncepciji in nazorih avtorja. Bistveno za Granjarda je namreč to, da obravnava problem z naprednega stališča, z globokim razumevanjem družbene vloge tega pomembnega ruskega pisatelja. Morda ne bo odveč, če z delom prof. Granjarda seznanimo tudi slovenskega bralca, zlasti še, ker je po vojni pričela pri nas izhajati obširna zbirka izbranih del Turgenjeva.

Kdor proučuje dela o posameznih vprašanih ruske književnosti, ki so izšla v zadnjih časih v raznih jezikih, lahko opazi, da avtorji posvečajo največ pozornosti estetski in stilistični in manj ideološki strani kakega književnega dela. To velja tudi za Francoze. Večinoma gre ali za analizo estetske vrednosti dela ali pa za natančno ugotovitev včasih celo manj pomembnih dejstev na temelju natančno preiskanega gradiva. Sintetičnega pogleda na stvari po navadi ne najdemo. Taka metoda pa je zlasti neprimerna za obravnavanje ruske književnosti devetnajstega stoletja, ki je izrazito ideološka. Književnost je bila v Rusiji močan družbeni činitelj, mnogo bolj ko na Zahodu, prav zaradi ruske zaostalosti in carskega despotizma — saj je bilo politično življenje v Rusiji izredno nerazvito ter je bila tako književnost dostikrat skoraj edino torišče ideološke borbe.

In prav ideološki pomen Turgenjeva je pokazal v svojem delu prof. Granjard. Pisec zavrača legendo o Turgenjevu-čistem umetniku, ki da je po nekem nesporazumu postal pisatelj z družbeno smerjo ter vse življenje skušal streči tej zahtevi, kateri se je upirala vsa njegova narava (na tem stališču so stali zlasti avtorji na prelomu stoletij, pa tudi ruski emigrantski avtorji, n. pr.